

IVONA ORLIĆ

Pučko otvoreno učilište, Poreč

SUVREMENI ISTARSKI IDENTITET: BESIDARENJE FRANCIJA BLAŠKOVIĆA I NJEGOV DOPRINOS KONSTRUKCIJI IDENTITETA *ISTRIJANA*

U radu se polazi od pretpostavke da se istarski identitet, odnosno identitet Istrana, o kojem postoje različiti stavovi i interpretacije (političke, kulturološke), mijenja u vremenu poput svakog drugog regionalnog ili nacionalnog, individualnog ili skupnog identiteta. Istarski identitet danas nije isti kakav je bio za vrijeme Austro-Ugarske, Italije ili Jugoslavije. U tom se kontekstu stvaralaštvo Francija Blaškovića može usporediti s individualnim, autorskim istraživanjem mijena istarskoga identiteta na prijelazu milenija. Antropološko istraživanje u ovom radu polazi od istraživanja specifičnoga fenomena i postavljanja pitanja: može li jedna poznata i u različitim medijima prisutna *autorska* osoba pridonijeti konstrukciji regionalnog identiteta te kako je prihvaćaju i interpretiraju pojedinci, odnosno, što su za pojedince bitne značajke istarskoga identiteta.

Ključne riječi: identitet, Istra

O definiciji pojma *identitet*

U raspravi o identitetu bitna je definicija toga pojma. Jedna od definicija identitet interpretira "... u smislu pripadnosti ili svijesti o pripadnosti pojedinca (skupine pojedinaca) etniji, odnosno samosvijesti skupine o svojoj osobitoj etničnosti; zapravo etnički identitet utemeljen je na objektivnim povijesnim čimbenicima, ali je ujedno i ishod međuigre između slobodna izbora ('identifikacije'), povijesne svijesti (posredovane obrazovanjem) i svega onoga što su pojedinci stekli za svoje rane socijalizacije..." (Heršak 1998:80).

Definirajmo etničnost kao pojam koji "izražava pripadnost etnijama ili opće svojstvo etnosa" (ibid.:57) te etniju kao "cjelovitu društvenu zajed-

nicu utemeljenu na povijesnom kontinuitetu zajedništva i osobitim spojevima socioantropoloških značajki, koje se mogu i mijenjati..." (ibid.:57).

J. Čapo Žmegač razlikuje velike i male zajednice u kontekstu identiteta. Specifičnosti male zajednice (selo, župa) su fizički kontakti, sudjelovanje u istoj kulturi, dok se pripadnici velikih zajednica (regija, država) međusobno ne poznaju, iako u mislima čine zajednicu (Čapo Žmegač 1994:13-14). "U lokalnim zajednicama identitet je pretežno primaran (razvijen unutar kolektiva uslijed zajedništva života i kulture), a u regionalnim/nacionalnim zajednicama sekundaran (naknadno usvojen, često nametnut od dijela skupine)" (Čapo Žmegač 1994:14). Smatram da se istarski identitet mora proučavati na objema razinama, jer iako je Istra regija, dakle velika zajednica, označuju je i elementi primarnog i sekundarnog identiteta.

Vjerujem da je za konstrukciju istarskog identiteta ključan pojam *višestruki identitet*. Složenost suvremenih društava upućuje na složenost uloga pojedinaca. Etnička komponenta je samo jedna od mogućnosti identiteta. "Antropološka znanost taj mnogostruki identitet naziva ugnježenim identitetom (engleski: *nested identity*). To podrazumijeva sposobnost pojedinca da se snalazi i u širem kulturnome sustavu, pa i određenim, uvjetno nazvanim, potkulturnim sustavima" (Grbić 1994:30).

U Istri živi niz nacionalnih manjina – talijanska, slovenska, srpska, albanska, makedonska, romska... svi zajedno žive u jednoj regiji i u istoj državi te se pretpostavlja da imaju višestruki etnički identitet. Vrlo često etnički identitet, osobito u zadnjih petnaest godina, pretpostavlja društvenu stigmju. Značajno je za Istru (u odnosu na ostali dio Hrvatske) da su se njezini građani često opredjeljivali za regionalni identitet zasjenjujući svoj nacionalni.

Boris Banovac piše o višestrukome identitetu fizičkim i mentalnim migracijama te upravo za mentalnu migraciju navodi primjer Istre, čiji su žitelji u minulom stoljeću, ne maknuvši se, promijenili pet različitih država. Međutim, promjene u identitetu tih ljudi ne mogu se proučavati isključivo na povijesnoj smjeni država već bi problemu valjalo pristupiti višedimenzionalno, odnosno elemente identifikacije sagledati sinkronijski i dijakronijski (Banovac 2002:183, 184).

Identitet i regionalizam

Iako je u *Rječniku stranih riječi* Bratoljuba Klaića regionalizam definiran kao isticanje pojedinih dijelova neke zemlje na štetu preostalog dijela zajednice ili društva kao cjeline (Klaić 1988:1143), smatram da regionalizam nije nužno negativistički i destruktivno orijentiran. Njegova je glavna nit vodilja, u političkom kontekstu, spuštanje moći s nacionalne na regionalnu razinu, ali ne bezuvjetno na štetu drugih. U društvenom smislu je to snažna identifikacija na subnacionalnoj razini, gdje je nacionalni identitet u drugome planu. Sklonija sam definiciji regionalizma iz *Leksikona mi-*

gracijskog etničkog nazivlja, gdje se pojam tumači kao naglašena, a možda i pretjerana ljubav prema vlastitoj regiji (Heršak 1998:228).

Međutim, politički gledano, regionalizam nastaje gotovo uvijek kao odgovor na jak državni centralizam. Iz politološke literature možemo iščitati da se regionalistički pokreti javljaju u onim državama koje su u svojoj osnovi unitarne i centralističke te ne uvažavaju regionalne posebnosti. Prema A. Milardoviću, skala zahtjeva ovisi o pritisku države, a kreće se od autonomije regija, preko zahtjeva za federalizacijom države do zahtjeva za separatizmom, odnosno izdvajanjem regije iz državne cjeline (Milardović 1995:14, 15).

Prema navedenom možemo zaključiti da se regionalni pokreti temelje na tradicionalnim vrijednostima kao što su zavičajnost, regionalni romantizam, zajednička prošlost (djetinjstvo, mladenaštvo), izvornost, svijest o pripadnosti lokalnoj zajednici. U kakvu će obliku regionalizam izroniti ili se kasnije transformirati zasigurno ovisi i o različitim političkim potezima, ali i o svemu onome što čini identitet određene regije. Regionalni identitet, a zatim i pokret (ili obrnuto), može nastati isključivo na već postojećoj podlozi, gdje su povijest, zemljopis, kultura učinili svoje.

Ne sumnjajući u intenzitet i nadređenost etničkog identiteta, regionalni identitet u određenim uvjetima poprima primarno određenje pojedinca u odnosu na vlastitu pripadnost. Upravo nametnutost ili inzistiranje na nacionalnom identitetu okreće društvo ka regionalnom. "Samoidentifikacija društvenih aktera, shvaćena kao odgovor na konkretnu društvenu situaciju, može prednost u identifikacijskim procesima dati identitetima koji imaju svoj temelj u svakodnevnoj interakciji i koji počivaju na pripadnosti subnacionalnim oblicima zajedništva (selo, kvart, grad regija)" (Banovac 1996:274).

Istarska regionalna stranka Istarski demokratski sabor, čiji se programi temelje, pored ostalog, i na regionalizmu i zavičajnosti, u svojoj programskoj deklaraciji piše da Istra više od 2000 godina ima izraženu i priznatu regionalnu samobitnost koja je uvjetovana sveukupnim povijesnim zbivanjima, te da će se zalagati za Istru-regiju u kojoj će građani, po poznatim zapadnoeuropskim kriterijima, putem regionalnog parlamenta i regionalne vlade odlučivati o razvoju i sudbini regije.¹ Biračko tijelo Istarskog poluotoka poistovjetilo je stranku s regijom i tradicijom. Nakon raspada Jugoslavije potreba za određivanjem vlastitoga identiteta u kontekstu etnije i nacije dovodi do sužavanja s nacionalne na regionalnu pripadnost. Regija, koja s manjim odstupanjima koherentno preživljava kroz stoljeća, odiše tradicijom, prepoznatljivošću kulturne ostavštine predaka. Ove emocije i stanje birača najbolje je prepoznala regionalna stranka IDS, što pokazuju i rezultati izbora.

¹ Više o tome možete saznati na dobro uređenim internet stranicama IDS-a www.ids-ddi.com

Regionalna pripadnost stanovnika Istarske županije vrlo je uočljiva i u odnosu na nacionalnu pripadnost prema popisu stanovništva.

Kretanje pučanstva prema narodnosti

Godina	Hrvati	Slovenci	Talijani	Nijemci	Bošnjaci	Regionalci	Ostali	Ukupno
1880.	81.175	6.995	79.155	4.231			6.825	
%	45,5	3,9	44,4	2,4			3,8	100
1910.	126.478	10.254	98.520	12.452			17.132	
%	47,7	3,8	37,2	4,7			6,5	100
1945.	160.872	2.771	58.681				10.443	
%	69,1	1,2	25,2				4,5	100
1948.	155.701	4.606	42.727				3.619	
%	75,3	2,2	20,7				1,8	100
1953.	155.063	5.552	23.934				14.729	
%	77,8	2,8	12				7,4	100
1981.	157.112	3.434	7.859			3.691	45.510	
%	72,2	1,6	3,6			1,7	20,9	100
1991.	135.170	3.671	15.627			37.654	42.023	
%	57,7	1,6	6,7			16,1	17,9	100
2001.	148.328		14.284		3.077	8.865	31.770	
%	71,88		6,92		1,49	4,30	15,41	100

Ne ulazeći u pouzdanost podataka iz 1880. i 1910. godine, možemo iščitati da je broj stanovnika talijanske narodnosti opadao kroz desetljeća, 1948. godine gotovo se prepolovio u odnosu na 1880. godinu. Zanimljivo je i da se broj Talijana udvostručio između 1981. godine i 1991. godine. Također, popis iz 1991. g. pokazuje nagli porast regionalno opredijeljenih građana. Opcija "regionalci" pojavljuje se 1981. u vrlo malom postotku, 1,7%, da bi 1991. "skočila" na 16,1%, a 2001. ponovno pala na 4,3%. (Iako u znatno manjem postotku, Istarska je županija još uvijek daleko ispred ostalih županija Republike Hrvatske u odnosu na regionalnu pripadnost.) Taj nagli skok, prihvaćenje regionalne pripadnosti kao narodnosti, podudara se s vrlo visokom pobjedom regionalne stranke IDS-a, čiji se program, kao što je navedeno, temelji na regionalnosti. Smatram da upravo specifičnost danog trenutka (raspad Jugoslavije, dolazak HDZ-a na vlast – izrazito nacionalne stranke) utječe na odluku istarskih birača, odnosno opredjeljenje pri popisu stanovništva. U nemogućnosti da poistovjete svoj identitet s izrazito obojenim nacionalnim obilježjima "pravog" hrvatskog identiteta "zgor Učke", Istrani se opredjeljuju za drukčiju opciju. U tom trenutku im se nude IDS i regionalnost. Naravno, regionalna obilježja etničkog identiteta ne možemo toliko simplificirati, izraženost regionalne pripadnosti osim danog vremena i tadašnjih motivacijskih pokretača, ovisna je i o povijesnim, kulturnim, gospodarskim, zemljopisnim čimbenicima.

U 2001. godini situacija je bitno drukčija. Popis stanovništva pokazuje smanjenje regionalno opredijeljenih birača, a da pritom pripadnici talijanske nacionalnosti nisu znatno povećali svoj udio u istarskom mozaiku narodnosti. U postocima je znatno povećan broj hrvatskih građana u Istri, što znači da su se nekadašnji "regionalci" u najnovijem popisu stanovništva

opredijelili ipak za nacionalnu, a ne regionalnu pripadnost. Ovom tezom još jednom potvrđujemo da je identitet promjenjiva kategorija.

Na početku poglavlja sam navela da stupanj regionalnosti ovisi o centralizaciji nacionalne države. Upravo godine 2000. HDZ (već spomenuto – stranka izrazito nacionalno obojena), gubi na izborima te na vlast dolaze umjerenije socijalne, liberalne, seljačke, narodne i regionalne stranke. I dok IDS sve bolje napreduje na državnoj razini, na regionalnoj razini, u malom broju, ali ipak, gubi svoje birače, upravo kao i građane koji se izjašnjavaju prema regionalnoj pripadnosti.

Zanimanje za regionalno raste usporedno sa sve prisutnijim procesom globalizacije, odnosno i regionalno možemo dalje raščlanjivati na lokalno, seosko, na zaselak ili gradsku četvrt. Sve veće zanimanje za partikularnim poprima obilježja globalnog interesa. Tako i izučavanje lokalnog, regionalnog identiteta ulazi u sferu globalnog identiteta.

Kao reakcija na globalizaciju javlja se regija koja se nudi kao "... vrsna i općeprihvatljiva činjenica između lokalnog i nacionalnog" (Köstlin 2001:35). "Osim kao reakciju na globalizaciju, regionalizam (kao politički pojam) možemo interpretirati i kao odgovor periferije na centrističke zahtjeve" (Blagonić 2002:136). Kada rabimo pojam regionalno, podrazumijeva se da ga rabimo u kontekstu različitosti u odnosu na drugog. Regionalno je gotovo sinonim za autentično, svojstveno samo nama. Regija podrazumijeva prirodnu diferencijaciju, a s obzirom na datost prirodne izoliranosti, ustaljuje se mišljenje da su i kulturna obilježja autentična.

* * *

Tekst sam započela pisati ne sumnjajući u postojanje istarskog identiteta, a težnja mi je bila prikazati njegovu suvremenu konstrukciju. Prihvatila sam da identitet pretpostavlja specifičnost određene skupine, a cilj mi je pokazati upravo te osobitosti. Nastojim pokazati objektivne sadržaje identiteta, "ono što bi se moglo nazvati kulturnim pokazateljima, crtama razlike, koje tvore otvoreni neograničeni niz, što pokazuje supstantivistička i kontrastna analiza činjenica" (Bromberger i dr. 2002:181), koji pridonose što objektivnijoj konstrukciji zadanog identiteta. Međutim, u proučavanju identiteta sve se više pribjegava subjektivnim čimbenicima pojedinca i skupine. Upravo taj fenomen subjektivizma utječe na stvaranje identiteta u točno zadanom trenutku, kada se poklope razni činitelji koji u konačnici omogućuju snažnu identifikaciju. Ponovno je oživljavanje *istrijanstva* (jer ono je očito u Istri živjelo u latentnom obliku) omogućeno lavinom pokretačkih indikatora, koji, desetak godina poslije, polako jenjavaju. Pojedinaac može svjesno odabrati svoje identitete, birajući u skali vrijednosti i poredak intenziteta identiteta. Induktivnim zaključivanjem spoznajemo da se u velikom broju pojedinaca mora poklopiti intenzitet pripadnosti određenom identitetu da bi se masovno manifestirala regionalna pripadnost. Moj je put dosad bio deduktivan, polazišta su mi se temeljila na masovnom regional-

nom identifikacijskom procesu "istrijanstva". U prilogu ću pokušati metodom intervjua doći do pojedinca: smatrajući "... da se granice zajednice mogu iznaći pomoću iskaza stanovnika: zajednica počiva na osjećaju pripadnosti određenoj skupini koji je utemeljen na stvarnim ili zamišljenim diferencijalnim obilježjima prema susjednim zajednicama te na slici koju skupina ima o sebi i drugima" (Čapo Žmegač 1997:71); ne zaboravljajući da "Na postojanje zajednice upućuje i govor članova drugih zajednica..." (Čapo Žmegač 1997:71).

Stereotipi i mišljenja o istarskom identitetu

I. O.: Kako bi ti definirao Istrijane?

F. B.: (*duga pauza*) *Konobarski mentalitet, a uniforma od željeznice, recimo, tako nikako, obučen kao željezničar, s lipin debelin takuinom, s čuda skompartimenti i s pripadajućom konobarskom servilnošću.*

(intervju iz neobjavljenog magistarskog rada I. O.)

Do sada sam govorila općenito o istarskom identitetu. Međutim, zanima me, kako poznati Istrani doživljavaju istrijanstvo, kako ga doživljavaju umirovljenici i, na kraju, kakva su mišljenja i stavovi javnih ljudi izvan istarskog poluotoka čija je zajednička točka suradnja s poznatim istarskim kantautorom Francijem Blaškovićem, za kojega pretpostavljam da svojim radom utječe na konstrukciju suvremenog istarskog identiteta. Na odabir Francija Blaškovića kao dodirnu točku svih kazivača potaknuo me njegov cjelokupni rad koji je uvijek vezan za Istru i istrijanstvo. On je kritičar svakodnevice koji se u kontekstu suvremenog poigrava s tradicijskim vrijednostima istarskoga identiteta. Franci Blašković svojim neprekidnim radom od sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća, putem glazbe, medija, predstavama, performansima, poezijom te pojavnošću i stilom života popularizira osebujan segment istrijanstva. Svoju publiku upoznaje s istarskom poviješću, povijesnim osobama i marginalcima, događajima, činjenicama, komentira sadašnja zbivanja, progovarajući na dijalektu, kao i na svim jezicima koji se govore u Istri, temeljeći se na povijesti (uz hrvatski i talijanski, njemački, srpski), ali i na suvremenim trenucima turističkog procvata koji dočarava ograničeno poznavanje jezika isključivo za turističke potrebe (njemački, engleski). Bit njegova rada temelji se na raznolikim komunikacijskim vještinama koje uspješno prilagođava uzrastu publike, te na *besidarenju*. Iznimno je uspješan u radu s djecom (dječji zbor, kazališne predstave za djecu, televizijske serije, slikovnice...), kao i u radu za penzionere (radio emisija *Šjora Špija*). Najvažniji angažman njegova stvaralaštva, glazbeni sastav *Gori Ussi Winnetu* te koncertne turneje nazvane *Ostaria tourse* prednjače u popularizaciji ideje o istrijanstvu ironijom i satirom. Jedna od važnijih paradigmi u Francijevoj ideologiji je oslobođenje Istre od svih njenih *osloboditelja*.

Čelni ljudi istarskog političkog života o istarskom identitetu govore:

Možda sve donedavno, zbog sputanosti pod bivšim totalitarizmima, nije bilo sasvim definirano ni jasno, ali sada se već na mnogo načina pokazalo, da postoji izrazit **istarski identitet** (istakla I. O.) koji je širi od bivših i od postojećih državnih granica i ne smetaju mu ni jezične dijalektalne razlike. To je svojevrsan model življenja, istarski način života, koji se postupno formirao kroz posljednjih stotinu i više godina, djelomično i kao kontraefekt, kao pasivni individualni otpor totalitarnim ideologijama i rigidnim nacionalizmima koji su tako dugo harali Istrom. Taj se istarski identitet manifestira na različite načine: u mentalitetima, u svakodnevnoj komunikaciji među ljudima, u glazbi, čak i zabavnoj glazbi, u kulturi općenito, pa i u politici (I. Jakovčić: *Erasmus*, svibanj 1995.).

Nacionalno opredjeljenje je možda jači i dublji identitet, ali je i nešto uži od istrijanstva. Mi u Istri doživljavamo istrijanstvo kao nešto šire od nacionalnog identiteta. Ono uključuje i nacionalni identitet, ali ne isključuje neke druge vrijednosti koje bi me, pretpostavljam, motivirale kada bih se tako izjašnjavao. Iako se ja ne izjašnjavam kao Istrijan, u svakom se slučaju i tako osjećam. Svoju multikulturalnost i multijezičnost Istre doživljavam u svakodnevnicu hodajući Porečom i Pazinom, gdje točno znam koga treba pozdraviti sa dobro jutro, a koga sa buon giorno ili kome treba reći dio, a kome bog. Mi ne znamo i nije nam nikakva smetnja što netko pripada ovom, a drugi onom jezičnom ili kulturnom krugu. I tu je kvalitetna karakteristika naše svakodnevnice, naše kulture življenja (I. Jakovčić: *Erasmus*, svibanj 1995.).

Naše istrijanstvo nije lako definirati. Ja sam se na posljednjem popisu² deklarirao kao Istrijan, osjećam se stvarno slobodnim. Ja sam u tom trenutku imao osjećaj istrijanstva izraženiji nego li onaj klasični nacionalni osjećaj. Nisam ni u jednom trenutku razmišljao da, ukoliko se ja deklariram tako, negiram hrvatsko koje osjećam u sebi, niti bilo što drugo. Smatrao sam da je moja dužnost slobodno se opredijeliti za ono što osjećam kao dominirajuće (Dino Debeljuh: *Erasmus*, svibanj 1995.).

Zaključak da je opstojnost identiteta u Istri i održivost hrvatskog identiteta omogućena upravo suživotom, odnosno *convivenzom*, ili kako bi to Franci rekao, *bratelanjom*, jedan je od mogućih, a meni u ovom trenutku jedan od najprihvatljivijih koji pokazuje glavne značajke istarskog identiteta.

Svako povijesno razdoblje davalo je Istri svoja obilježja, no kroz cjelokupnu se povijest povlače suptilne konstante: tako često osporavan – hrvatski nacionalni identitet i "bratelanja" sa svim ostalim narodima Istre.

Sam Franci Blašković, na pitanje kako objašnjava pojam istrijanstva, odgovara: "U Istri oduvijek postoji osjećaj nekakve regionalne pušione. Nit smo ovo, nit smo ono, orijentirani smo prema susjedima, sve što nam treba možemo naći u susjedstvu, u krugu od 150 kilometara, i susjedi su nam bliži od Zagreba. I ja sam ovisnik o tom istrijanskom zavičajnom sindromu, koji nije nikad zapravo predstavljen kao nekakva politička opcija. Istra

² Opaska autora: odnosi se na popis iz 1991. godine.

je svakom okupatoru znala reći da. Tu se nikada nije isticalo ni hrvatstvo ni talijanstvo, a tko god je došao ovamo živjeti, ubrzo bi zaboravio svoj plemenski predznak i postao jednostavno Istrijanom. Istrijanstvo se podrazumijevalo kao osjećaj otpora svemu što se zbivalo na ovim prostorima kroz povijest koja uglavnom nije bila ni lijepa ni laka. Upravo na tim osnovama zasniva se moj rad. Ma, rad – ke glupa riječ! No kako se to desilo? Ja sam sve to pokrenuo kroz pjesmu, zapravo sam progovorio glasno o svemu onome što su ljudi kuhali u sebi, o čemu su razmišljali, o čemu su pričali na kampanji, u oštariji, na merkatu, svuda. Ali ta ideja nikada nije bila profilirana kao politička želja. To je bio samo kvalitetni filing koji sam i sam osjećao. Razlozi su različiti i nebitni, ali počeo sam to izražavati kroz svoju glazbu i nazovipjesme, na mjestima na kojima to nije bilo uobičajeno i na način koji nije bio uobičajen. Nisu to zapravo bili koncerti, mislim da je pravi izraz *besidarenje*" (Bobanović: *Nacional*, 24.12.2002).

Za ovaj tekst ću izdvojiti samo dio intervjua sa suradnicima Francija Blaškovića, s njim samim i s umirovljenicom iz Pule, Fumom Orlić. Svi su kazivači bili spremni na suradnju, navest ću ih prema vremenskom redoslijedu odvijanja intervjua:

V. R. rođena 1949. godine u Opatiji, spisateljica;

F. O. rođena 1928.godine u Dokićima, Istra, umirovljena kuharica brodogradilišta Uljanik;

M. R. rođen 1939. godine u Rakovcima, Istra, novinar, pisac;

B. S. rođen 1947. godine u Zagrebu, dramaturg, redovni profesor na Filozofskom fakultetu;

T. M. rođen 1947. godine u Zagrebu, kazališni redatelj, pjesnik...

Franci Blašković, rođen 1947, godine u Puli, kantautor...

Franci o istarskom identitetu:

I. O.: Pa da još jednom ponovimo, slično pitanje, koja su obilježja istarskog identiteta?

F. B.: *To ča in se desilo, jebiga, znači te povijesne, ne, činjenice. Vrlo čest kambijamenat od gospodari i sve ono ča gospodari sobon su donesli. Ča su oni, ovo ča ja moren svjedočiti, vajk vidin veliki otpor od tega, da bi pred kraj, u vrime dolaska novega pofumali starega. To im je bio obranbeni, ono, mehanizam za ovega novega. Znači, bez nike samo-svijesti, ustvari je nisu nikad ni imali. Nanke je nimaju.*

I. O.: Nanke sada?

F. B.: *Ne.*

I. O.: Koje su, prema tvom mišljenju, osnovne značajke suvremenog istarskog identiteta?

F. B.: *Nima suvremeni identitet. Vajk je jedan te isti.*

I. O.: A to je?

F. B.: *To je ono ča san prije reka, konobarsko-željezničarski. Željezničar u smislu uniforme. Ja mislim da Istrijance uzbuđuje važnost, a da je*

to idealna uniforma za njih. Uniforma koja ima samo važnost uniforme, a ne tu dodatnu glupu obavezu koju inače uniforma donosi sobom, znači vojska, policija i tako dalje. Mi se čini da je to jučer, danas i sutra.

Kazivači o utjecaju Francija na istarski identitet i o značajkama istarskog identiteta:

I. O.: Utječe li Franci svojim cjelokupnim radom na konstrukciju istarskog identiteta danas?

V. R.: *Pa ja mislim da, ha čujte, kažem, koriste ga, žele ga iskoristiti gdje god mogu. To su koncerti, to su intervjui, to su majice, simboli, to su gostovanja u Zagrebu. Istra ga želi prodati kao svoj simbol, to je sigurno. E sad, pošto on voli Istru, on se teško može oduprijeti toj manipulaciji koja je sad sve očitija. Kažem Istra je gora od Francija i hvala bogu da joj on treba da bi neki Jakovčići i Kajini i ne znam već, da ih ne nabrajam, izgledali ljepši i bolji nego što jesu.*

I. O.: Možemo li Francija smatrati uzorkom kojim se mjeri istrijanstvo u Istri i Hrvatskoj?

V. R.: *Pa da, kad se kaže Istra i Istrijan, najprije nam padne na pamet Franci, međutim teško da je to tako. Jer, kažem, opet se vraćam na početak, Istrijani su ko i svi drugi ljudi. Baš tih neki otkaćenjaci poput Francija nema puno, ali recimo Franci ostavlja dojam na ostalu Hrvatsku da je Istra drugačija, da su ljudi drugačiji. Mislim da u suštini nisu. Evo, ja za Istrijane koliko ih ja znam, mislim da su ko i svi drugi ljudi, a Franci je drugačiji. I to je to, i zato kažem – super su ga iskoristili.*

I. O.: Ustvari, on i ne utječe puno na identitet Istrijana.

V. R.: *Ne, oni su njega uzeli od njega i mašu njime, vidite mi smo drugačiji, mi smo otkaćeni, mi smo poštteni, mi smo hrabri, mi smo borci za ideale, međutim nisu, to je on, a ne oni.*

I. O. Utječe li Franci svojim cjelokupnim radom na konstrukciju istarskog identiteta danas?

M. R. *Mislim, temeljito, totalno, jako mnogo. Mislim, da smo, da je Čakavski sabor sedamdesetih godina jednostavno rečeno spasio hrvatsvo Istre, da ne degenerira u neku amorfnu masu, prije svega janjičarsku bih rekao. Svejedno je čijih, da li Titovih ili Andreotijevih sljedbenika zažarenih Mediteranaca, Talijana, Jugoslavena, komunista. Iz te čudne tvorbe narodnjačko-hrvatsko-slovenske, komunističke, radničke, talijanske, i svega toga je izašla ta kako onaj smiješni šlager glasi "Rovigno sej la cita pju bela, simbolo dela stela bratstva i jedinstva", ne, s MIK-a. Jedna od pjesama koja danas zvuči nakaradno. Ali, ona je odgovarala tom ambijentu kakav je bio. I opet ću tu reći kao što smo mi u Čakavskom saboru afirmirali, jednostavno, mislim, spasili hrvatsvo Istre time što smo uspostavili autohtono istarsko hrvatsvo, zavičajno, dijalektalno koje implicira u sebi i talijanstvo, mediteranstvo, slovenstvo, dakle, koje nije ni u kom slučaju etničko, niti nacionalno, pa ni etatističko čistunstvo. Kada smo to sve postigli, onda je u tome još jedan divovski korak napravio Franci Blašković.*

I. O. Što je po vašem mišljenju istarski identitet?

M. R.: *Uuu. Da, istarski identitet je zapravo pluridentitet. Mislim čak ni Mediteran nije nešto sa čime se možemo zadovoljiti kada smještamo naš vlastiti identitet... On je, kako bi rekao filozof, susretanje horizonata, s time da oni ne potiru jedni druge, nego pretapaju se kao u nekim duginim bojama, slažu se jedan na drugi, to je Mitileuropa. Tu je Mediteran, tu je Hrvatska kontinentalna, ta priča od Velebita koja je isto jako, jako prisutna. Jer isto se na Kačiću Miošiću i Reljkoviću stoljećima ovdje, s koljena na koljeno prenosila i pjevala Velebita, i pjevalo se Vrbniče nad morem. Nismo bili baš toliko izolirani kao što to mi znamo sami reći, ja prvi. Uvijek tvrdim da nam je ta naša autoizolacija jako pomogla. Je. Ali nismo bili baš tako izolirani. Znači austrijanstvo, panonstvo, alpstvo, mediteranstvo, hrvatstvo, romanstvo, slavenstvo, mnogo toga je tu, pa čak što bi rekao Osojnik Istok, koji će bit na našem simpoziju.*

I. O.: Utječe li Franci svojim cjelokupnim radom na konstrukciju istarskog identiteta danas?

B. S.: *Iz svega ovoga što smo govorili, potpuno je jasno da da. I to je, po mom sudu, vrlo pozitivan utjecaj. Ako i jest počelo kao neko određenje identiteta s pomoću negacije mi nismo ovo, mi nismo ono, ne ovi, ne oni, sada je ipak i kod Francija nastupio neki oblik sazrijevanja, to više nije samo opozicija nečemu, nego baš traženje nekakvoga kontinuiteta, nečega što čini, recimo onda, tako opravdanim govor o istarskom identitetu. To nije puka politička floskula, to nije samo nekakvo jednostavno povlačenje granica, nego traženje nečega što jest posebnost ovoga podneblja, ovoga kraja. Prije svega mislim na ljude koji ovdje žive, bez obzira na to jesu li rođeni ili su se asimilirali. Mislim da je jedna od tih stvari u tom identitetu – velika sposobnost asimilacije. Točno je zaista da ljude, bez obzira na podrijetlo, tu na neki način ubrajam i sebe i mislim da ovo što smo tu i dokazuje, bez obzira gdje su rođeni i gdje sada žive, ova sredina može na neki način asimilirati. Drugim riječima, ima ovdje nešto što je toliko privlačno da čovjeka prisili da se tome prilagodi.*

I. O.: I na kraju, s obzirom na to da ste vezani za Istru, što je po Vašem mišljenju istarski identitet? Može li se on definirati, biste li ga željeli definirati?

B. S.: *Pa jednostavno, kod istarskog identiteta ostavimo po strani nacionalno. Jednostavno, mislim da postoji upravo taj kontinuitet jednoga višenacionalnoga ili nadnacionalnoga. Istarski je identitet prije svega regionalni. Sudbina je Istre da se neprekidno prazni i puni. Neprekidno, da li pod pritiscima ili iz ekonomskih razloga, ali vrlo je česta promjena kompletnoga stanovništva, neprekidna promjena odnosa i sastavnica koje čine Istru, a da ipak to ostaje jedna regija, jedna zajednica koja ima neku svoju tradiciju. Da bi se tu mogao tražiti onda istarski identitet.*

I. O.: Utjecaj Francija na oblikovanje suvremene istarske kulture i tu imam nekoliko potpitanja...

T. M.: *To ću Vam ja odmah. Odmah ću Vam ja to odgovoriti. O autentičnoj istarskoj kulturi, ja nisam Istrijan, pa možda nemam pravo govoriti to, jer o tome prvenstveno imaju pravo govoriti upravo oni,*

Istrijani. Imam prijatelje Istrijane, znam Istrijane, znam istarski identitet. Ono što se govori o oblikovanju istarske novije kulture ili nazovimo to, rubne kulture, Franci ju je izmislio. To nije istarska kultura, to je on. I istarska se kultura poslužila njime, ona se identificirala s njime. On je jedini stvorio autentični, tvrdi, od mekih Istrijana tvrdi ča. Koji ima svoj stav, koji ima svoj odnos, koji se konačno artikulira u jedno čvrsto biće. Franci nikada nije bio nacionalno određen. Ja sam ga pokušao nacionalno odrediti, ali to je bezuspješan posao, jer vi ne možete nekome kazati, sada ćeš biti Hrvat ili vi ćete biti Talijan ili Indijanac. On će biti ono što osjeća da jest. On je shvatio da između mame Talijanke i oca Hrvata jedino može biti to što jest – autentični Franci, koji govori svoj jezik talijansko-hrvatski, makaronistički jezik koji i stvara. On je lingvist. Franci je s tim jezikom progovorio ozbiljne stvari. On je dokazao da jezik kakav god vi izmislite jest postojeći ako ga ljudi oko vas razumiju i ako njime možete kazati i komične i ozbiljne stvari. On je autor tog jezika, to je definitivno. Franci je stvorio autentičnu inačicu jezika koja je talijansko-hrvatski s njemačkim riječima u koje će kad-tad doći češke riječi, mađarizmi kada dođu ti turisti. To će postati jedan jezik. To je prvi plan njegovog istrijanskog autentičnog lingvističkog suvenira. To je lingvistički suvenir. Umjesto svirke na terasi, miha, sopila zašto ne bi ponudili autentičnu sadašnjost Istre u koju je uključena sva njena povijest kroz nastupe Francija Blaškovića.

Od Fume Orlić o Istrijanima:

I. O.: Nona, ma kokov je to čovik Istrijan?

F. O.: *A boga kako i Hrvat, sve jeno je. Samo ča se tako zove.*

I. O.: A ča ti misliš kakovi smo mi ljudi?

F. O.: *Meni se čini da mi smo dica od maćehe. Fjoi de madrenja. Tako je govorio moj tata. Mi sinko u Istri smo vajka dica, mi nimamo mater, mi imamo samo maćehu. Ki koder je nam zapovida. Bila Austrija tote, je zapovidala, ja nis bila, ma moj tata je povida. Bila je Italija tote, su nan zapovidali šuper, šuper. E došli su Srbi i Jugoslavija stešo su nan zapovidali. Smo bili vajka peto kolo od voza. Vajka smo bili peto kolo. Vajk je govoriya moj tac fjoi de madrenja.*

I. O.: A to kako pričamo?

F. O.: *A to je dijalet. Jer svaki ima svoj dijalet.*

I. O.: Poznaš Francija Blaškovića?

F. O.: *Blaškovića, poznan, po ten, po Špiji. I to kad reče i kad kune (smijeh), aj ma se ja, sama sobon se nasmijen, kad reče. On pravo istrijanski priča. A ona, znaš, znaš kako ona, ja ne znan kako ona onako priča, da li je ona vero Talijanka, žena Špija mu. Perke ona je, mi se čini da ona liplje razgovara talijanski, vidiš po tome, nego istrijanski. Ti ša bel moreto, ti ša, ti ša ne se reče tako, se reče uvako, ona znaš mu reče. I on reče: Alo, alo ula, ula je reka vode Radio Pula Špija. Ne se kaže Špija, se reče, se kaže šjora Špija. Ben, ben, ben, ben. Šjora Špija. Tačno u podne alo, alo... Špija*

I. O.: Prije kada smo bile na đelatu, si rekla - ovaj čovik je sigurno naš, ki je reka brageše. Ča to znači biti naš?

F. O.: *Istrijan. Da priča po našu kako i ja. Oni nas nisu razumili kada su bili uvde, oni Slavonci izbjeglice. Nanke svaku petu, jer mi više besid rečemo ki spada pod Talijane, po talijanski mi na primer dosta stvari ki ja rečen e da e koši, koši je talijanska riječ e, e. I ne znan, jer mi smo se tu bili zgojili pod Italijom, ja san. Italija je bila tu dvajset i pet lit. Od osamnaeste do kvarnar i treće. Je bila, i onda vidiš ti i osnovnu školu talijansku, obavezno san morala završiti talijansku školu i to. A za Francija, odakle je on porijeklom, on je Istrijan? Blašković, a ne znan skud ti narod more bit. Ne znan kadi su ti Blaškovići, ni mi jasno, kadi bi to moglo biti.*

I. O.: Po čemu ti poznaš da je niki Istrijan?

F. O.: *Po tem ga poznan, samo po razgovoru, samo kad govori, kad je reka dođi vamo, mama te zvala da ti digne brageše. Si vidiya (smijeh) to je naš čovik, Istrijan tu. Zajno se ga pozna, zajno se ga pozna. Istrijan je taj ki priča po domaću, istrijanski. Ni dijaletu vamo, ni tamo – istrijanski. Mi imamo kone svoji dijalet i gotovo. Mi kušeljamo po našu, mi rečemo kušeljamo, kušeljaš z ovin, kušeljaš z onin ki reče kušelja. Razgovara to, uno...*

I. O.: Ako ti Istrijani i krađu i mi...

F. O.: *Mi smo kako i drugi, samo po ten dijaletu. Samo mi se čini da je manje nego u drugen svitu, nego u drugen mislin reći te krađe i ta ubistva, nikako ne znan. Vidiš tamo ubija uvo, tega se malo dešava u Istri. Prije nikako i sad isto malo. Sinko, Istra, ona je vajka dica od maćehe, svi nan zapovidaju.*

Iz razgovora s ispitanicima i izjavama u časopisima možemo zaključiti da je u proteklih deset godina regionalna pripadnost zauzela primarno mjesto u identifikacijskom životu Istre. Regionalni identitet izdiže se iznad ostalih, nacionalnih i lokalnih identiteta. Moji kazivači smatraju da su osnovne značajke istarskog identiteta učestala promjena vladara koje je posljedica miroljubiv i tolerantan stav Istrana. Kazivači također naglašavaju važnost čestih promjena stanovništva unutar poluotoka te primjećuju da, unatoč tomu, istarska regija kao zajednica uspijeva sačuvati svoju tradiciju. Uočava se važnost u nadnacionalnom, višenacionalnom identitetu, odnosno pluri-identitetu. Upravo ove atribute pripisuju i Franciju Blaškoviću, a najizraženiji su u njegovu dijalektalnom stvaralaštvu, gdje se mogu jasno razlučiti nacionalni utjecaji kroz povijest. Jedna od važnijih paradigmi u Francijevoj ideologiji je oslobođenje Istre od svih njenih *oslobodioca*, što je ustvari pandan misli umirovljene kazivačice koja citira svoga oca: "Sinko, Istra ona je vajka dica od maćehe, svi nan zapovidaju." Međutim, ideja – biti svoj na svome, u naletu globalizacije je neodrživa. U promjenjivosti istarskog identiteta stalna je potreba za pripadanjem nekom svom. Zbog povijesne uvjetovanosti istarski se čovjek vječito okretao sebi, svojoj zemlji, svojoj tradiciji. Franci Blašković to čini svojim radom koji je isključivo koncentrirao na Istru, vraćajući se tradicijskim načelima na suvremen način. Smatram da njegovo stvaralaštvo pridonosi konstruiranju suvremenog istarskog identiteta, ali uz napomenu kazivačice V. R.: "... Franci ostavlja

dojam na ostalu Hrvatsku da je Istra drugačija, da su ljudi drugačiji. Mislim da u suštini nisu".

NAVEDENA LITERATURA

- Banovac, Boris. 2002. "Otvorena pitanja europskog identiteta". U *Etičnost i stabilnost Europe u 21. stoljeću*. Silva Mežnarić, ur. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti - Naklada Jesenski i Turk - Hrvatsko sociološko društvo, 173-187.
- Banovac, Boris. 1996. "Etničnost i regionalizam u Istri: povijesni rakurs i suvremeni kontekst". *Migracijske teme* 12/4:267-288.
- Blagonić, Sandi. 2002. "Reciklirana prošlost i zaposjednuti simboli: strategije prisvajanja i produciranja identiteta u političkom diskursu u Istri". U *Zbornik 3. Tomizza i mi – susreti uz granicu*. Marcello Marinucci, Ljiljana Avirović, Irena Urbich i Neda Fanuko, ur. Trst - Kopar - Umag: Pučko otvoreno učilište - Univerzita popolare aperta "Ante Babić" Umag - Umago, 135-144.
- Bobanović, Paula. 2002. "Franci Blašković najveći zagovornik istrijanstva protiv IDS-a". *Nacional*, 24.12.2002.
- Bromberger, Christian i Collomb Gerard Centlivres. 2002. "Između lokalnog i globalnog: figure identiteta". U *Drugi i sličan. Pogledi na etnologiju suvremenih društava*. Martine Segalen, ur. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 177-189.
- Čapo Žmegač, Jasna. 1994. "Plaidoyer za istraživanje (nacionalnog) identiteta u Hrvatskoj etnologiji". *Etnološka tribina* 17:7-23.
- Čapo Žmegač, Jasna. 1997. "Objektivni i subjektivni čimbenici identifikacije sa zajednicom". *Etnološka tribina* 20:69-82.
- Grbić, Jadranka. 1994. *Identitet, jezik i razvoj*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Heršak, Emil, ur.1998. *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti - Školska knjiga.
- Klaić, Bratoljub. 1988. *Rječnik stranih riječi: Tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Köstlin, Konrad. 2001. "Nova shvaćanja regije i kulture". *Narodna umjetnost* 38/2:33-44.
- Milardović, Anđelko. 1995. *Regionalizam, autonomaštvo, federalizam ili separatizam?* Osijek: Panliber.
- Razgovor u uredništvu* – sudjelovali Ivan Jakovčić, Furio Radin, Dino Debeljuh. *Erasmus*, svibanj, 1995:11-26.

CONTEMPORARY ISTRIAN IDENTITY: FRANCI BLAŠKOVIĆ'S
BESIDARENJE AND HIS CONTRIBUTION
TO THE CONSTRUCTION OF THE IDENTITY
OF THE *ISTRIANI/ISTRANS*

SUMMARY

This text discusses the issue of regional Istrian identity, which has blossomed during the transition from the 20th to the 21st century, thanks primarily to the ruling political circumstances: the independence of the Croatian State and new political party turmoil. Prompted by the policies of the IDS [the Istrian Democratic Party], a regional political party that bases its programme on traditional values, the inhabitants of Istria emphasise the features of their identity at every opportunity, both in the public and private spheres of life. The popularity of the singer-songwriter Franci Blašković has grown parallelly with the strengthening of national awareness in Croatia, along with a feeling of regional Istrian affiliation, while his work is contributing to the building up of Istrian identity.

Keywords: identity, Istra